

Витомир Митевски
МАНУ
Скопје

ГОВОР НА ПРОМОЦИЈА НА КНИГАТА „ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈАТА НА
МАКЕДОНИЈА И МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРА“
(19 МАЈ 2021)

Почитувани,

пристапувајќи кон подготовката на една ваква книга во МАНУ заедно со колеги те од други научни институции, едно од клучните прашања што се поставуваше беше – до кого е таа упатена?

Таа секако не им се обраќа на оние што ја доведуваат во прашање нашата посебност како народ и култура. Најмалку им е упатена на нашите источни соседи од кои не ни треба никакво смешно признание или не знам каква комична согласност за тоа дека постоиме.

Оваа книга ја упатуваме во прв ред до оние анационални фигури меѓу нас кои тврдат или нè убедуваат дека можат да се договорат и испазарат со туѓинци околу нашиот идентитет без притоа да се разминат и со фактите и со реалноста и со нашата иднина како народ. Оваа книга ја доживуваме не само како зборник на аргументи туку и како предупредување до сите трговци со нашето име, јазик, историја и култура, како опомена дека такво поигрување водено од дневнополитичкиот интерес на крајот може многу скапо да не чини, сите нас, без исклучок.

Македонскиот народ има своја колективна меморија и неа не може да ја избрише никаков насилен политички договор. Тука објавените трудови на наши еминентни специјалисти од разни области се само еден посебен израз на таа наша меморија. Сите тие сведочат против небулозите на оние што сметаат дека светот и историјата започнува од нивното доаѓање на власт, сведочат подеднакво и против оние што си вообразуваат дека кај нас сè започнало од 45-та година на минатиот век и против оние кои со доза на цинизам прогласуваат некаков роденден на македонскиот јазик во истата таа 45-та. Реалноста говори за нешто сосема друго.

Корените не само на македонскиот јазик туку и на македонската културата воопшто се многу, многу подлабоки, стари векови и векови наназад. Но, тоа треба да се знае. Делово што го претставуваме донесува само мал избор од непрегледната литература на оваа тема што секојдневно се збогатува и шири во Македонија и во светот. Јас по овој повод сосема накусо ќе се осврнам само на неколку клучни точки.

На формален план, книгата е поделена на четири основни тематски целини. По воведните и инструктивни текстови на приредувачот академик Ќулавкова и претседателот на МАНУ, академик Коцарев, следи првото поглавје кое е посветено на македонското античко наследство. Тука се објавени текстови на наши специјалисти кои на најдобар начин упатуваат на вистинскиот, научен пристап кон нашето најстаро минато. Тие имаат посебно, актуелно значење со оглед на многуте недоразбирања и предрасуди што ги предизвика дневната политика кај нас. Еднаш бевме втурнати во светот на митологија и некритички теории, а потоа, последниве неколку години се јави негаторски, би рекле нихилистички однос кон нашите антички корени.

Накусо, се оди од една кон друга крајност. Од една страна имавме фантазирање и митологизирање, од друга страна е денешното себеодрекување и погубно самооткажување од сопственото историско и културно наследство. Текстовите од ова поглавје може да послужат како патоказ кон вистинскиот и единствено мериторен однос кон нашето античко наследство, а тоа е објективен, стручен, одговорен, накусо – научен однос.

Просто речено, потребно е да се развие свеста дека ние и да сакаме не можеме да го одрекнеме фактот дека сме живееле со милениуми и дека и денес живееме на почвата на античката култура.

Ние сме се оформиле како народ на оваа почва. Можеби нема цврста основа да тврдиме дека сме директни, единствени и апсолутни потомци на античките народи на македонските простори, но подеднакво е неосновано да тврдиме дека немаме никаква врска со нив. Не треба да се китиме со туѓи перја како што тоа го прави нашиот јужен сосед кој и своето денешно име го има позајмено од античките автентични Грци, но должни сме да ја негуваме античката култура на нашиве простори која е суштествен дел од нашата национална генеза.

Впрочем, тоа од нас го бара и очекува меѓународната научна јавност. Ние сме должни да се грижиме за Скупи, Стоби, Хераклеја подеднакво како и за нашето античко духовно наследство.

Напоредно со ова, едно време се разви дилемата дали нашата култура по својот произход е античка или словенска. Веднаш ќе речеме - тоа е вештачка и бесмислена дилема. Таа е одраз на еден исклучив и ненаучен однос кон културата. Како што нема чисти раси и нации во светот, така нема ни чисти национални култури. Секоја култура, па и нашата, низ текот на времето апсорбирала разни странични влијанија.

Македонската историја и култура содржи и антички и словенски елементи, тие се составен дел од нејзиниот афтохтон културен профил. За тој историски и културен развој низ кој се обликува македонскиот духовен профил од средновековието наваму, сведочат текстовите приложени во вториот дел од книгава.

Третиот дел е посветен на македонската културна историја во потесна смисла на зборот. Тука важи идејата на Мисирков за посебноста на македонскиот идентитет кој се заснова на посебната историја, јазик, книжевност, обичаи итн.

Таа посебност се гледа и во долготрајното запазување на глаголицата на нашите простори и во обликувањето на посебна народна книжевност и во фолклорот. Тоа е процес што во континуитет трае сè до времето на Преродбата по што следи конечното дефинирање на нашиот идентитет во современа смисла.

Четвртиот дел говори за уште еден аспект на посебноста на македонската култура што Мисирков посебно го истакнуваше, а тоа е црковната историја. На тоа посебно ќе се осврне следниот говорник.

На почетокот посочив кому првенствено му е упатена оваа книга, а сега на крајот би укажал на нејзината цел. Нашата намера не беше толку да покажеме на светот нешто ново. Напротив, целта беше да се истакнат некои стари вистини и факти за Македонија, за македонскиот народ и неговата култура.

Тоа не се вистини за еднократна употреба. Тоа се вечни вистини за кои нема и не може да има никаква расправа и дискусија. Има нешта што го крепи еден народ како таков, а тоа е неговото име, јазик, културен идентитет, неговата историја.

Тие нешта се столбовите на кои тој народ се држи како самосвоен и тие не смеат да се доведуваат во прашање, не смеат да бидат предмет на расправа, договори или дискусија. Едноставно, штом нешто ќе стане предмет на дискусија, со самото тоа станува и дискутабилно. Суштествените обележја на еден народ не смеат да се изнесуваат на пазар и да се пазарме околу нив.

За жал, понесени од некои лажни надежи дека некој од надвор ќе ни ги реши проблемите, еве веќе триесет години живееме од празни илузии. Во меѓувреме, потонавме во беспаке од бескрајни срамни и погубни преговори и договори.

И кој е излезот од овој ќорсокак на уцени и обезличување кои од нас прават осакатен и презрен народ?

Јасно е... Единствен излез од секој ќорсокак е враќање назад! А тоа значи повлекување од какво и да е понижувачко пазарење и истовремено запазување и

негување на вредностите што го воделе и одржале во живот нашиот народ низ вековите.

Оваа книга укажува на тие наши трајни вредности. Во тоа е нејзината главна задача и цел.